

Warszawa, dnia 5 maja 2004 r.

KANCELARIA SENATU
BIURO LEGISLACYJNE

Opinia

do ustawy o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym, ustawy o wyższych szkołach zawodowych, ustawy o pożyczkach i kredytach studenckich oraz o zmianie niektórych innych ustaw

Opiniowaną ustawę Sejm uchwalił w dniu 30 kwietnia 2004 r. Dokonuje ona nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym, ustawy o wyższych szkołach zawodowych, ustawy o pożyczkach i kredytach studenckich oraz trzech ustaw powołujących do życia: Akademię Obrony Narodowej, Akademię Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte i Wojskową Akademię Techniczną im. Jarosława Dąbrowskiego.

I. Uwagi ogólne

Celem ustawy jest jednolite i kompleksowe uregulowanie problematyki bezzwrotnej pomocy materialnej dla studentów uczelni państwowych i niepaństwowych kształcących się w różnych systemach studiów. Przedmiotowa ustawa zmierza do realizacji przepisu art. 70 ust. 4 Konstytucji RP, w myśl którego władze publiczne zobowiązane są zapewnić obywatelom powszechny i równy dostęp do wykształcenia, w szczególności tworząc i wspierając w tym celu systemy indywidualnej pomocy finansowej i organizacyjnej dla uczniów i studentów. Konstytucja deleguje do ustawy określenie warunków udzielania pomocy.

Ustawa nowelizująca rozszerza krąg podmiotów uprawnionych do korzystania z pomocy materialnej na wszystkich studentów bez względu na uczelnię i system studiów. Ustawa przewiduje, że student będzie mógł ubiegać się o pomoc materialną ze środków przeznaczonych na ten cel w budżecie państwa w formie: stypendium socjalnego, stypendium za wyniki w nauce lub sporcie, stypendium ministra za osiągnięcia w nauce, stypendium ministra za wybitne osiągnięcia sportowe oraz zapomogi. W ramach dotacji na pomoc

materialną dla studentów uczelnia państwowa będzie mogła dofinansowywać remonty domów i stołówek studenckich.

Ustawodawca wprowadza do ustawy o szkolnictwie wyższym oraz do ustawy o wyższych szkołach zawodowych przepisy określające warunki i zasady na jakich student będzie mógł się ubiegać o pomoc materialną, a także tryb przyznawania takiej pomocy. Szczegółowe uregulowania w tym zakresie określone będą w regulaminie ustalonym przez rektora szkoły wyższej i w rozporządzeniu ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego.

W myśl postanowień opiniowanej ustawy wysokość dochodu uprawniającego studenta do ubiegania się o stypendium socjalne ustalał będzie rektor w porozumieniu z uczelnianym organem samorządu studenckiego, z tym że miesięczny dochód nie będzie mógł być większy niż 569 zł. Istotne jest również, że kwota stypendium socjalnego będzie mogła być zwiększona w związku z ponoszeniem przez studenta dodatkowych kosztów z tytułu niepełnosprawności potwierdzonej orzeczeniem właściwego organu, a w przypadku studentów studiów dziennych także z tytułu zakwaterowania w domu studenckim lub w obiekcie innym niż dom studencki, jeżeli codzienny dojazd z miejsca stałego zamieszkania do uczelni uniemożliwiałby lub w znacznym stopniu utrudniał studiowanie (dotyczy to również zakwaterowania niepracującego małżonka lub dziecka studenta).

Ustawodawca wprowadza także limit łącznej wysokości stypendium socjalnego i stypendium za wyniki w nauce lub sporcie. Limit ten określony został na poziomie 90% najniższego wynagrodzenia zasadniczego asystenta w poprzednim miesiącu, ustalonego w przepisach o wynagrodzeniu nauczycieli akademickich. Limit ten nie obejmuje zwiększenia kwoty stypendium socjalnego w związku z ponoszeniem dodatkowych kosztów z tytułu niepełnosprawności.

Na mocy postanowień ustawy student będzie mógł otrzymywać tylko jedno spośród stypendiów przewidzianych zmienianą ustawą oraz nagród i wyróżnień przyznawanych na podstawie art. 28 ust. 1 ustawy o kulturze fizycznej. Ograniczenie to nie obejmuje stypendium socjalnego.

W ustawie znalazły się również przepisy dotyczące funduszu pomocy materialnej dla studentów, ze wskazaniem przeznaczenia środków z tego funduszu.

Nowelizacja ustawy o pożyczkach i kredytach studenckich rozszerza katalog podmiotów uprawnionych do otrzymania pożyczek i kredytów studenckich. Prawo takie otrzymali także uczestnicy studiów doktoranckich, "cywilni" słuchacze i studenci Akademii

Obrony Narodowej, Wojskowej Akademii Technicznej oraz Akademii Marynarki Wojennej oraz "cywilni" słuchacze Szkoły Głównej Straży Pożarnej.

Usunięto z ustawy przepis przyznający studentom preferowanych kierunków studiów pierwszeństwo w otrzymaniu pożyczki studenckiej lub kredytu studenckiego. Wydłużono także, z jednego roku do 2 lat od zakończenia studiów, w tym również doktoranckich, okres karencji na rozpoczęcie spłaty kredytu studenckiego lub pożyczki studenckiej.

Ponadto ustawa rozszerza skład Komisji do Spraw Pożyczek i Kredytów Studenckich. W skład tej komisji wejdzie kierownik jednostki organizacyjnej prowadzącej studia doktoranckie, innej niż jednostka organizacyjna szkoły wyższej, powołany spośród kandydatów zgłoszonych przez kierowników jednostek organizacyjnych prowadzących studia doktoranckie, innych niż jednostki organizacyjne szkoły wyższej.

Zmiany w ustawach powołujących do życia: Akademię Obrony Narodowej, Akademię Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte i Wojskową Akademię Techniczną im. Jarosława Dąbrowskiego zmierzają do objęcia systemem pomocy materialnej finansowanej z budżetu państwa osób cywilnych kształcących się w tych akademiach, a także wskazanie na jakich zasadach i w jakim trybie pomoc materialna będzie przyznawana.

Mając na uwadze fakt, że nowy system pomocy materialnej zacznie obowiązywać dopiero z początkiem roku akademickiego 2004/2005 ustawodawca postanowił, że do dnia 30 września 2004 r. w zakresie zasad przyznawania pomocy materialnej wszystkim uprawnionym do tej pomocy (zarówno dotychczas uprawnionym, jak i obejmowanym systemem pomocy na podstawie opiniowanej ustawy) stosuje się przepisy dotychczasowe.

Wszyscy studenci będą mogli ubiegać się o przyznanie stypendium ministra za osiągnięcia w nauce na nowych zasadach od dnia 1 października 2004 r.

W okresie przejściowym tj. do dnia 30 września 2004 r. studenci studiów wieczorowych, zaocznych i eksternistycznych w uczelniach państwowych i niepaństwowych będą mogli otrzymać stypendium socjalne, stypendium za wyniki w nauce, stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych i zapomogę. Prawo do tych świadczeń nabędą także "cywilni" studenci i słuchacze Wojskowej Akademii Technicznej, Akademii Marynarki Wojennej i Akademii Obrony Narodowej studiujący zarówno w systemie dziennym, jak i wieczorowym, zaocznym i eksternistycznym. Ponadto w okresie przejściowym "cywilni" studenci lub słuchacze studiujący w systemie dziennym na tych uczelniach będą mogli ubiegać się również o dopłaty do zakwaterowania lub do posiłków.

Studenci studiów dziennych uczelni niepaństwowych, którzy na podstawie dotychczasowych przepisów mają prawo do stypendiów socjalnych i stypendiów ministra za

osiągnięcia w nauce, będą mogli w okresie przejściowym ubiegać się o stypendium za wyniki w nauce, stypendium specjalne dla osób niepełnosprawnych, dopłatę do zakwaterowania, a także dopłatę do posiłków.

Do 30 września 2004 r. świadczenia pomocy materialnej przyznane na mocy przepisów przejściowych będą mogły być przyznane na okres do 7 miesięcy i wypłacane za okres od dnia 1 stycznia 2004 r.

Ustawodawca zdecydował ponadto, że w 2004 r. nie będą przyznawane pożyczki studenckie. Natomiast osobom, które nabyły prawo do kredytu studenckiego na podstawie przepisów ustawy o pożyczkach i kredytach studenckich w brzmieniu nadanym opiniowaną ustawą, kredyt ten w roku akademickim 2003/2004 zostanie wypłacony za okres od dnia 1 stycznia 2004 r. do dnia 30 września 2004 r. Wysokość miesięcznej raty kredytu, w roku akademickim 2003/2004, od dnia 1 stycznia 2004 r. do dnia 30 września 2004 r. wynosić będzie 600 zł. W myśl art. 11 ustawy kredytobiorcy, którzy do dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej nie rozpoczęli spłaty kredytu studenckiego będą mogli rozpocząć tą spłatę nie rok po zakończeniu studiów, ale 2 lata po tym terminie.

Ustawodawca postanowił również, że w 2004 r. uczelnia państwowa i państwowa uczelnia zawodowa przeznaczą w ramach dotacji na pomoc materialną dla studentów środki na podwyższenie wysokości przeciętnych wynagrodzeń pracowników uczelni zatrudnionych w domach i stołówkach studenckich.

II. Uwagi szczegółowe

- 1) art. 1 pkt 6, art. 152a ust. 5 – przepis ten stanowi, że komisja stypendialna i odwoławcza komisja stypendialna będą powoływane m.in. spośród studentów delegowanych przez organ samorządu studenckiego. Mając na uwadze fakt, że na uczelniach funkcjonuje zarówno wydziałowy, jak i uczelniany organ samorządu studentów należy zastanowić się nad uściśleniem przepisu, poprzez wskazanie, że komisję stypendialną powołuje dziekan spośród studentów delegowanych przez wydziałowy organ samorządu studenckiego, natomiast w przypadku odwoławczej komisji stypendialnej, że członkowie tej komisji powoływani są spośród studentów delegowanych przez uczelniany organ samorządu studenckiego;
- 2) art. 1 pkt 6, art. 152b ust. 5 – w związku z tym przepisem rodzi się pytanie, w jaki sposób i na jakich zasadach rektor dokona selekcji studentów, których powoła do komisji

stypendialnej i odwoławczej. Jak się wydaje powinien to czynić w sposób podobny, jak w przypadku uczelni z wydziałami, a więc spośród studentów delegowanych przez organ samorządu studenckiego, w tym przypadku uczelniany;

- 3) art. 1 pkt 6, art. 152g ust. 6 – w przepisie tym znalazło się błędne odesłanie do art. 152c ust. 3; o zwiększeniu kwoty stypendium socjalnego w związku z ponoszeniem dodatkowych kosztów z tytułu niepełnosprawności mowa jest w art. 152c ust. 4;
- 4) art. 1 pkt 6, art. 152i pkt 3 – w przepisie tym nazwy rodzajowe imprez sportowych napisane są wielką literą, jako że nie są to nazwy własne poszczególnych imprez brak jest uzasadnienia dla takiej pisowni. Ponadto same igrzyska olimpijskie, czy mistrzostwa świata nie są rodzajem osiągnięcia sportowego. Takim osiągnięciem może być udział w igrzyskach lub mistrzostwach, bądź też uzyskany podczas takiej imprezy sportowej wynik;
- 5) art. 2 pkt 3, art. 24a ust. 2 pkt 1 – w przepisie tym znalazło się błędne odesłanie do art. 23 ust. 1 pkt 1a, zamiast do art. 23 ust. 1 pkt 2;
- 6) art. 2 pkt 5, art. 75a ust. 6 – odpowiednio uwaga zawarta w pkt 1 opinii;
- 7) art. 2 pkt 5, art. 75d ust. 1 – w związku z tym przepisem rodzi się pytanie, czy celem ustawodawcy jest, aby w uczelni zawodowej przyznanie stypendium za wyniki w sporcie uzależnione było jedynie od uzyskania przez studenta za rok studiów wysokiej średniej ocen, czy też, aby możliwość uzyskania stypendium za wyniki w sporcie uzależniona była od osiągnięcia przez studenta wysokich wyników sportowych we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym (tak jak zostało to sformułowane w dodawanym do ustawy o szkolnictwie wyższym art. 152e ust. 1);
- 8) art. 2 pkt 5, art. 75f ust. 1 – mając na uwadze czytelność ustawy uzasadnionym wydaje się być doprecyzowanie, że przepis ten odnosi się do stypendiów, o których mowa w art. 75 ust. 1 pkt 1-4;
- 9) art. 2 pkt 5, art. 75f ust. 6 - w przepisie tym znalazło się błędne odesłanie do art. 75b ust. 3; o zwiększeniu kwoty stypendium socjalnego w związku z ponoszeniem dodatkowych kosztów z tytułu niepełnosprawności mowa jest w art. 75b ust. 4;
- 10) art. 2 pkt 6, art. 85 ust. 2 – wydaje się, że przepis ten powinien odsyłać do art. 75a ust. 4, a nie do art. 75a ust. 6, jako że ustawodawca właśnie w ust. 4 po raz pierwszy stanowi o uprawnieniach komisji stypendialnej i odwoławczej komisji stypendialnej;
- 11) art. 3 pkt 7 lit. b tiret trzecie, pkt 8 – w przepisie tym ustawodawca posłużył się pojęciem "student studiów doktoranckich", niemniej mając na względzie przepisy ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w

zakresie sztuki dotyczące studiów doktoranckich, pojęcie to należałoby zastąpić pojęciem "uczestnika studiów doktoranckich";

- 12) art. 9 ust. 2 – jak się wydaje, przepis ten przyznaje studentom studiów dziennych uczelni niepaństwowych prawo do uzyskania dopłat do zakwaterowania, dopłat do posiłków, stypendiów za wyniki w nauce oraz stypendiów specjalnych dla osób niepełnosprawnych, niemniej brak jest w ustawie przepisu określającego, jakie przepisy znajdą zastosowanie w okresie przejściowym dla określenia zasad i trybu przyznawania, wypłacania i określania wysokości tych świadczeń pomocy materialnej. Ponadto sposób, w jaki sformułowano nowe uprawnienia studentów studiów dziennych uczelni niepaństwowych jest niejasny i niejednoznaczny;
- 13) art. 10 ust. 3 – w związku z określeniem w tym przepisie wysokości miesięcznej raty kredytu studenckiego na poziomie 600 zł rodzi się pytanie, czy wysokość raty określona w ustawie obejmie wszystkich uprawnionych (zarówno dotychczasowych, jak i uprawnionych na podstawie przepisów opiniowanej ustawy), czy też jedynie nowouprawnionych. Jest to o tyle istotne, że § 16 rozporządzenia z dnia 30 września 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad, trybu i kryteriów udzielania, spłacania oraz umarzania kredytów studenckich i pożyczek studenckich, wysokości kredytu studenckiego i pożyczki studenckiej, warunków i trybu rozliczeń z tytułu pokrywania odsetek należnych bankom od kredytów studenckich oraz wysokości oprocentowania pożyczki i kredytu studenckiego spłacanego przez pożyczkobiorcę lub kredytobiorcę stanowi, że wysokość raty kredytu w roku akademickim 2003/2004 wynosi 460 zł. Wobec tego, jeżeli art. 10 ust. 3 dotyczy wszystkich uprawnionych, zmiana kwoty kredytu studenckiego spowoduje konieczność dokonania zmian w umowach kredytowych zawartych z bankami przez dotychczas uprawnionych. Jeżeli zaś celem ustawodawcy było objęcie przepisem art. 10 ust. 3 jedynie nowouprawnionych konieczne jest uściślenie przepisu w celu wyeliminowania wątpliwości co do katalogu podmiotów objętych jego zakresem;
- 14) przepisy przejściowe – mając na względzie, że przepisy przejściowe do ustawy rozszerzają krąg podmiotów uprawnionych do pomocy materialnej od dnia 1 stycznia 2004 r. do dnia 30 września 2004 r. należy zwrócić uwagę, że żaden przepis ustawy nie gwarantuje studentom, którzy uzyskali stypendium za wyniki w nauce w roku akademickim 2003/2004 utrzymania wartości stypendium na dotychczasowym poziomie. Obniżenie wartości stypendium wydaje się prawdopodobne wobec faktu, że w sposób zdecydowany zwiększył się liczbę studentów uprawnionych do świadczenia, natomiast środki przeznaczone na pomoc materialną pozostaną na tym samym poziomie. Ponadto

należy zwrócić uwagę, że sposób sformułowania (w szczególności niejasność) przepisów przejściowych powoduje, że osoby uprawnione na ich podstawie mogą mieć w przyszłości duże trudności w ich zrozumieniu;

15) art. 14 pkt 1 – w związku z brzmieniem tego przepisu rodzi się pytanie, czy celem ustawodawcy jest, aby art. 2 pkt 4 w zakresie dotyczącym art. 75 ust. 1 pkt 5 wszedł w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia ustawy;

16) art. 14 pkt 2 – mając na względzie konieczność zapewnienia należytej precyzji przepisów ustawy należałoby uściślić, że przepis ten dotyczy art. 1 pkt 5 w zakresie dotyczącym art. 152 ust. 1 pkt 4 oraz art. 2 pkt 4 w zakresie dotyczącym art. 75 ust. 1 pkt 4.

Opinię sporządził Jakub Zabielski